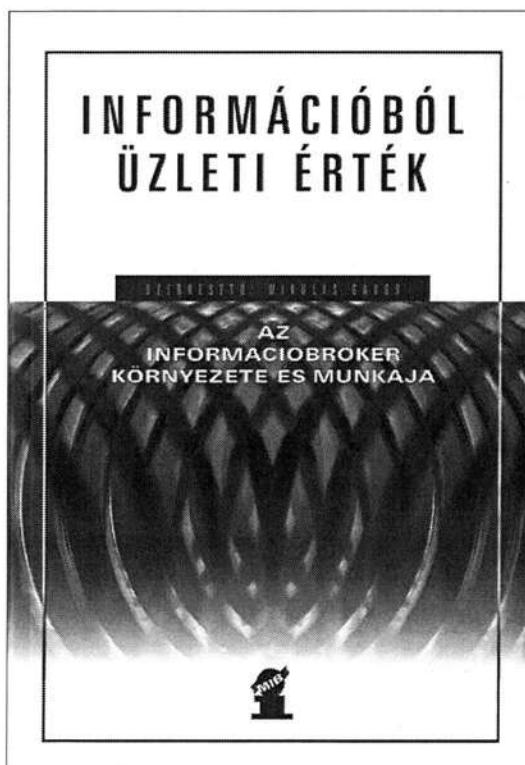

Információból üzlet

Információból üzleti érték : az információbróker környezete és munkája / [szerkesztő Mikulás Gábor].
– Budapest : MIBE, 2006. – 319 p. ; 21 cm
Bibliogr. a tanulmányok végén
ISBN 963-06-0190-7

Könyvtáros szakmánk útkeresése, alkalmazkodásunk a gyökeresen megváltozott gazdasági, társadalmi, politikai viszonyokhoz aktuális és megoldásra váró probléma napjainkban. Eszmecserék, sőt hevesebb szópárbajok is zajlanak a jövőről több hazai könyvtáros fórumon: meddig mehetünk el a használói igények kielégítésében, hogyan veszüljünk át a megszorításokkal fémjelzett elkövetkezendő időszakot, milyen infokommunikációs eszközöket alkalmazunk intézményeinkben, és sorolhatnám tovább. Részben ezekre a kérdésekre is választ kaphatunk a *Magyar Információbrókerek Egyesületének* (MIBE) kiadásában napvilágot látott

tanulmánykötetből, amely „Információból üzleti érték” címmel, Mikulás Gábor szerkesztésében, Pittlik László előszavával és a Gödöllői Innovációs Központ gondozásában jelent meg 2006 őszén.

A könyv – előszavában deklarált – ritkaságszámba menő jellemzője, hogy a szinergiát szem előtt tartva, az ország érintett szakmai közösségeinek virtuális konzorciumi együttműködéseként született meg, elsősorban oktatási célból (többek között a *Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen*, a *Corvinus Egyetemen*, az *Eötvös Loránd Tudományegyetemen*, a *Szent István Egyetemen* is kötelező irodalomként egységes alapot nyújt az induló BA/BSc képzésekhez). Multidiszciplinaritásánál fogva a lehető legszélesebb érdeklődésre tarthat számot, így segítséget nyújthat a mindennapi könyvtári tevékenységekhez is. Ezt támasztják alá a mű fejezetei:

- I. Az információbróker
- II. Az információ- és tudás piac megközelítése
- III. Szabályozás
- IV. Források és keresési technikák

Az információbróker környezete és munkája – olvashatjuk alcímként. Ez minden bizonnyal sokaknak eszébe juttatja a könyvtáros *versus* információbróker öröknek ígérkező polémiát, de a kötet elismerten rangos szerzői, tanulmányaik tudományossága minden bizonnyal elsimítja majd a kétértelműségeket. Az információs szakemberek foglalkozásának elnevezésén továbbra is lehet elmélkedni, de ez cseppet sem befolyásolja a könyv tartalmi értékét: minden olyan szakmának hasznos tudásanyagot kínál, amely (ellenszolgáltatás, illetve térítés fejében) adat- és ismeretfeltáró, közvetítő, rendszerező, elemző stb. tevékenységet folytat, azaz az információszerzésben, információs üzletben bármilyen módon, akár csak érintőlegesen is érdekelt.

Ízelítőül néhány tanulmány szerzője és címe (a kötet teljes tartalomjegyzéke az egyes munkák referátumaival letölthető a www.mibe.info címről):

- DOBAY Péter–TZADOK, Yigal: Alkalmos-e a bróker magatartás a közérdekű információk terjesztésére?
- PRÓSZÉKY Gábor–KIS Balázs: Automatikus információszerezés nyelvtechnológiai támogatással.
- HORVÁTH Sándor Domonkos: Az információk megszerzésének és felhasználásának egyes büntetőjogi korlátai.
- WORMELL, Irene: Az informetria és a bibliográfiai adatok használata a stratégiai tervezésben.
- Z. KARVALICS László: Információ- és tudásbrókerek: egy tisztább tipológia felé.
- SZANISZLÓNÉ BÉKÁSSY Éva: Könyvtári szolgáltatás mint marketingeszköz – Rexetin: depresszióra és információhiányra.

A könyv erőssége, hogy az elméleti megalapozottságot szigorúan szem előtt tartva, gyakorlati kezdeményezéseket, projekteket is bemutat: mind a szélesebb értelmezésű versenyszférából (pl. *Internet Securities, Napi Gazdaság*), illetve kimondottan az információszolgáltató magánvállalkozások (*Infodok, Posys, GM Consulting*), mind a közintézmények (pl. *Magyar Televízió*) és a felsőoktatás (l. a korábban említett egyetemeket), a kutatásfejlesztés (pl. *Magyar Tudományos Akadémia*), valamint egyéb szakmai szervezetek (pl. *Horvát Információs és Dokumentációs Társaság*) területéről. Az összhangot tovább erősíti, hogy a gyűjteményben nemcsak itthon, hanem nemzetközileg is elismert, sőt részint külföldi (svéd, amerikai, osztrák, horvát) – a felsorolásban kedvcsinálónaként már részlegesen felvillantott, mintegy 40 fős – szerzői kollektíva kapott helyet. A kötet hiányossága, hogy a szerepeltetett cikkek túlnyomó része az információs piac kínálati oldaláról közelít, a keresleti szegmenst alig vizsgálja. A felhasználó (megrendelő) igényeit (is) elemző két munka (*Gerhard K. Wagner: Az információbróker mint közvetítő és tolmács. Kihívások az EU információs kultúrájában; KESZEY Tamara: A piackutatásból származó információk vezetői felhasználása*) ígéretes mondanivalóval szolgál olvasóinak.

A térszerűség kedvéért érdemes megjegyezni, hogy a könyv anyaga nem minden tekintetben újdonság, hiszen jelentős mértékben támaszkodik a MIBE korábbi konferenciáin elhangzott előadásokra, pontosabban azok aktualizált változataira, és esetenként a szakajtóban már megjelent cikkeket is közöl, igaz módosítva. A gyűjtemény néhány, eddig a MIBE látókörébe nem került szerzőt is megszólaltat, és fordításokat, sőt – valószínűleg

didaktikai szempontból – egy angol nyelvű tanulmányt is tartalmaz.

Ritkaságnak számít, hogy a *Szent István Egyetem Gazdaságelemzési és Módszertani Intézetében* – a több mint 2000 nyomtatott példányban megjelent kötethez – e-learning tananyag is készült, amely alkalmas a papírra vetett gondolatok folyamatos frissítésére, a hallgatók szélesebb körű elektronikus elérésére, és interaktivitásával javítja a tanár-diák páros kommunikációjának hatékonyságát.

Mint minden gyűjteményes kötetnél, a MIBE kiadványánál is érdemes megvizsgálni, mennyire sikerült az írásokat az előre meghatározott tárgykör szerint összeválogatni, egymás mellé rendezni, csoportosítani. A munka több határterületet felölelő vállalása nehéz feladatot jelenthetett az alkotóknak, ennek ellenére a felépítése határozottan jónak mondható, csak az egyes fejezetek arányai (pl. a „Szabályozás” viszonylag kis terjedelme) lehetnek helyenként zavarók. További kritikaként fogalmazható meg, hogy látszólag olyan címeket is olvashatunk a könyvben, amelyek nem szorosan, vagy nem a szerepeltetett hangsúllyal kapcsolhatók az előszóban megjelölt célkitűzéshez (pl. „Információbrókeri tevékenység támogatása objektumhálózat alapú adatmodellek segítségével”), illetve hogy aránylag sok (8-10) az adat- és szövegbányászattal foglalkozó tanulmányok száma. Talán szerencsésebb lett volna a szerkesztő nyolc írását is tömöríteni, illetve kevesebb egységben, nem külön-külön közölni. Nem tartom célszerűnek, hogy egyes részek mellé több oldalt lefoglaló képernyőképek kerültek illusztrációként (pl. *Magyar Telekom* és *Napi Gazdaság*), máshol pedig XML kimeneteket olvashatunk több mint egy lapon keresztül. Előbbinek valószínűsíthetően a szponzorálásban keresendő (érthető) okai lehetnek, hasonlóan a hátsó borítón és a belső íveken szereplő számos hirdetéshez. A formai észrevételeket folytatva: az egyes tanulmányoknál a különböző hivatkozási rendszerek keveredése figyelhető meg; hol lábjegyzet, hol végjegyzet szerepel, hol pedig az ún. Harvard (szerző-évszám) alkalmazást láthatjuk. Ide tartozik a doktori címek következtelen feltüntetése is, az egységesítés kerülése, hiszen több professzor szerepel mindenféle cím nélkül, másoknál vegyesen „dr.”, „PhD”, „M.Sc.” „CFA” tüntetik fel a fokozatokat. Nem ártott volna az egységesítés. Öröndetes viszont, hogy minden tanulmány elején magyar és angol nyelvű összefoglaló kapott helyet, és a tartalomjegyzékben a szerzők munkahelyi adatait, valamint e-mail címét is közzétették.

Összességében elmondható: értékes, a könyvtáros társadalmat is gondolkodásra és cselekvésre sarkalló, magyar nyelvű, ezáltal (is) hiánypótló kötet született. A gyűjtemény legfőbb erénye, hogy többféle foglalkozást űző, ennél fogva heterogén összetételű (és szemléletű) szakemberek (pl. könyvtáros, közgazdász, mérnök, menedzser) számára kíván mindennapi segítséget nyújtani akár az amatőr, akár a professzionális információs munkához, emellett felsőoktatási jegyzetként is

funkcionál. Őszintén remélem, hogy a fiatal szakmai szervezetként működő MIBE még sok ilyen magas színvonalú és időszerű témákat boncolgató kiadvánnyal látja el a hazai könyvtáros közönséget. Bízom benne, hogy a szöveggyűjteménynek hamarosan (több) folytatása következik.

Kiszi Péter

(ELTE BTK könyvtártudományi tanszék)

A verseny kiiktatása: a Digitális Millenniumi Szerzői Jogi Törvény (DMCA) visszás következményei¹

Bevezetés

Robert Frost, neves amerikai költő egyik verséből való a gyakran idézett mondás, hogy „a jó szomszédság alapja a jó kerítés”.² Bár a mondás sarkított, és az eredeti költői környezetéből ki lett szakítva, azt nemigen vonja kétségbe senki, hogy a kerítés lényeges eleme a magántulajdoni jogok védelmének. A kerítést esetenként és okkal át lehet ugrani – például átpattant labda visszaszerzése –, s igencsak nevetségessé tenné magát az USA törvényhozása, ha a kerítésen való minden átugrást törvénnyel büntetne. Jogilag ugyanis tökéletesen elegendő a birtokháborítás általános törvénye, amely a jogsértés ellen védi a tulajdonost. Ez a szabály, amely évszázadokon át valóságos helyzetek megítéléséből leszűrt bírói gyakorlatból alakult ki, rugalmas, ésszerű, átlátható és megbízható az egyének számára.

A hasonlatot tovább szöve mondhatjuk, hogy a technológiai gyűjtőfogalomnak számító digitális jogkezelés, a *Digital Rights Management (DRM)* a szellemi tulajdon világának kerítése. A DRM a szerzői jog áthágásának megakadályozásáért korlátozza a digitális médiához való hozzáférést. Az *Apple* cég zeneboltjában vásárolt dal például feltölthető a saját gyártmányú *iPodra*, és felírható egyetlen CD-re, de a beépített DRM-eljárás nem engedi fájlcsereelő hálózatba felküldeni, *Sony Walkmanre* másolni, vagy több példány CD-t készíteni belőle.

1998-ban azonban bekövetkezett a kerítés átugrásának kriminalizálása: az Amerikai Egyesült Államok Kongresszusa kimondott törvényi szintű védelmet ajándékozott a DRM-eljárásoknak a *Digitális Millenniumi Szerzői Jogi Törvény (Digital Millen-*

nium Copyright Act – DMCA) elfogadásával. A DMCA szerint nemcsak büntény a DRM-technológia megkerülése – azaz az intellektuális kerítés átugrása –, de tilos a megkerülésre szolgáló eszközök készítése és terjesztése is. Az 1990-es évek közepéig a bírói döntések nyomán úgy tűnt, sikerül fenntartani a kényes egyensúlyt a technikai fejlődés szülte, a szerzői jogi törvény alásásására alkalmas berendezések és találmányok elfogadtatása, illetve a copyright-tulajdonosok jogai között: a DMCA törvénybe iktatásával ez az evolúciós folyamat megszakadt, a jogi precedensek felhalmozott bölcsességét kiszórták az ablakon, és egy merev, rugalmatlan, minden kivételt elutasító megkerülésellenes szabályt hoztak létre. A DMCA azzal fenyeget, hogy a *Szilícium-völgy* szabad csúcstechnikai elképzelésekkel kísérletező versenyszelleme elerőtlenedik: az ipar jelenlegi nagyágyúi kezébe robusztus jogi fegyver került, amellyel az újonnan belépő szereplőkkel szemben hatékonyan fel tudnak lépni. A kalózkodás elleni harc jegyében a DMCA a copyright-tulajdonosoknak és a tartalmaik terjesztésében részt vevő vállalatoknak olyan jogi eszközt szolgáltat, amely képes ellenőrizni, ki gyárthat az adott vállalat technológiai platformjával kompatibilis terméket, és ki férhet hozzá a tartalmaikhoz. A jogtulajdonosok a DMCA-t szerződések erőszakos végrehajtására használták fel, büntetőjogi eljárást kezdeményeztek olyan programozók ellen, akik a DRM-szoftver hibáit nyilvánosságra hozták –, egyszóval a copyrightvédelemhez kapcsolódó tudományos kutatást igyekeztek elfojtani. Mindez hátrányos az innováció, a vállalkozások és a fogyasztók számára egyaránt.

Az új technikai megoldások a médiafogyasztás új módjait szükték meg. A videomagnó például lehetővé tette a tv-műsor rögzítését időben későbbi